

Minnesanteckningar från Koordinatorträff i Tullgarn den 16–17 oktober 2023

Dag 1, 16 oktober 2023

Temat för dagen var kalibrering av hur vi ser på Natura-Naturtyper i ädellövklädda marker. Vi diskuterade när bör man restaurera till betesmark och när bör man låta lundens värden få företräde.

Deltagare:

LST Östergötland: Anneli Lundgren (Projektledare LIFE RestoRED), Carina Greiff (Bitr projektledare), Filip Olsson (GIS-analytiker), Marcelle Johansson, John Ringström

LST Stockholm: Kristoffer Stighäll, Karin Joelsson

LST Blekinge: Jonas Warhammar, Maria Strand

LST Kalmar: Charlotta Larsson, Jonas Hedin, Josefin Östangård, Eric Lundén, Johan Thorsén.

LST Kronoberg: Ellen Flygare, Karin Näslund.

LST Skåne: Maria Sandell, Alexander Regner.

LST Sörmland: Sari Roponen, Adam Adobati, Malin Almquist, Karl-Joel Sundholm, Janni Servin, Anna Ingvarsson.

Artdatabanken: Anders Jacobsson expert gräsmarksnaturtyper och Håkan Berglund expert skogliga naturtyper.

Naturvårdsverket: Mikael Lindberg, Emelie Waldén, Tove von Euler.

Stopp 1 Västerängen

Vi startade genom att gå in i en trädklädd betesmark i Södermanland som är med i jordbrukarstöd/miljöersättning med särskilda värden.

Alla var överens om att detta är en typisk trädbärande betesmark (naturtyp 9070) med karakteristiska vidkroniga ekar. Sedan kom mycket av diskussionen att handla om statusen/ tillståndet. Trädvärdena är grunden för naturtypen och åldern på träden är viktigare än grovleken. Markvegetationen är delvis uppluckrad pga beskuggning, och bara det behöver inte göra att tillståndet är dåligt eftersom det ofta är så i ekhagmarker. Vad som krävs för ett gott tillstånd ska definieras av bevarandeplanen, som Karin J läste högt ur. Vi konstaterade att alla biologiska värden som borde finnas på den här platsen inte beskrivs i planen, det finns regionala skillnader i vad man inventerat och beskrivit i bevarandeplanerna.

Artdatabankens representant Anders Jacobsson redogjorde för vilka de viktigaste karaktärerna för trädklädd betesmark är och hur man skiljer den från mer lundartade naturtyper tex nordlig ädellövskog (naturtyp 9020). För den som önskar läsa vägledningen på egen hand så hittar man den på Naturvårdsverkets webbplats:

<https://www.naturvardsverket.se/4a637a/contentassets/cd497005d9a74a5f829c11f54849bb0b/vl-9070-tradkladd-betesmark-maj-12.pdf>

Vägledning för Nordlig ädellövskog

<https://www.naturvardsverket.se/4a6378/contentassets/cd497005d9a74a5f829c11f54849bb0b/vl-9020-nordligadellovskog-maj-12.pdf>

Håkan Berglund redogjorde för Artdatabankens uppdrag i samband med Artikel 17-rapportering var 6:e år. Han förklarade också de olika nivåerna för bedömning av bevarandestatus för N2000-nätverket. Man skiljer på tillståndet på den specifika platsen och hur det går för naturtypen i stort i landet (bevarandestatus och trender för naturtypen).

Summering: Hagen anser vi vara Naturtyp 9070 i ett gott tillstånd enligt N2000, även om det är på gränsen och om inget görs så kommer den snart att bli sämre. För er som är intresserade av jordbrukarstöden kan vi säga att en del är borttritat som Prorata, både berg och buskar, och en dryg hektar fick igenväxningsanmärkning vid kontroll 2020. Det är alltså två skilda bedömningar, en för tillstånden enligt N2000 och en för kraven inom jordbrukarstöden.

Stopp 2 Granellis äng

Detta område ska restaureras inom LIFE RestoRED. Lite bakgrundsmaterial som historiska kartor gicks igenom innan alla skickades ut på gruppdiskussioner. Det är en väldigt artrik svamplokal och här har bland annat observerats tungticka (EN). Lokalt utmed kusten vid Tullgarn har hösten varit torr och tyvärr fanns inte många marksvampar att visa upp.

Alla tyckte att även detta var en 9070. Det finns gott om grova ekar och även grova lindar, hassel och död ved. På kartor, även de från 1960-talet, ser området ut att ha varit betydligt mer öppet. Där vi återsamlades fanns en stensättning som troligen är en oregistrerad fornlämning. Den får inte övertäckas eller skadas i samband med restaurering.

Ett inspel från Artdatabanken var att när man pratar naturtyper ska man tänka naturvärden och hur dessa bäst bevaras. Man ska inte fundera på hur enkelt eller svårt det är att sköta eller om man har tillgång till betesdjur eller inte.

Ett förslag som kom fram var att stängsla med lite av de öppna ytor som finns dikt an det tätare området så att det faktiskt finns något för djuren att äta även direkt efter huggning och röjning. En av de öppna ytorna utanför restaureringsområdet har nyplanterade ekar, det vore bra att få in dem i betesfållan.

Eftersom det är ett välbesökt område så har man funderat på att anordna en fältvandring för att presentera vad man gör och varför. Helst skulle man ha det både innan och efter åtgärder för att eventuellt kunna ta hänsyn till synpunkter på planerade åtgärder. Det har förut funnits en Skötselråd för markerna vid Tullgarn, men det har somnat in. Frågorna där handlade mest om jakt och därför har inte Länsstyrelsen väckt upp detta...

Summering: Naturtypen är 9070 i dåligt tillstånd.

Området behöver öppnas upp, men det bör göras i flera steg. Det finns också en liten nordvänd brant och denna bör lämnas orörd (inte avverkas men ingå i bete), det finns en rik svampflora knuten till hasslarna. Mot åkern i söder bör man skapa ett omväxlande bryn, men man ska givetvis ta de hänsyn man vet behövs för de svamparter man funnit här. De gamla lindarna kan vara känsliga för vind och Kristoffer har tänkt att ta ut någon arborist för att diskutera om de ska restaureringshamlas försiktigt.

Stopp 3 Djurgården

På väg mot nästa område gjordes ett kort stopp för att titta på Tårticka (VU) i allén upp mot slottet.

Nästa stopp var i ett område med företrädesvis yngre träd, mestadels ekar med högt ansatta kronor. Några få äldre ekar fanns och enstaka stubbe av någon grov ek som tagits bort. Historiskt har det här varit en jaktpark (djurgård) med skog, troligen barrdominerad med lövinslag.

Här blev det en diskussion om naturtyp och här var vi inte lika överens.

Summering Några ansåg att det redan nu borde gå att klassa som 9070 (med stöd av sammanhanget i landskapet och de enstaka gamla träd som ändå finns), andra ansåg att det saknades viktiga karaktärer. Alla var överens om att det minst är utvecklingsmark mot 9070.

Artdatabanken tar med sig behovet av mer vägledning runt hur många gamla träd som behöver finnas på platsen för att det ska få räknas som fullvärdig naturtyp 9070.

Veteranisering

På det här stoppet presenterade Maria Strand och Jonas Warhammar den vägledning om veteranisering som LST Blekinge tagit fram inom projektet. <https://www.liferestored.se/wp-content/uploads/Vagledning-om-veteranisering-Life-RestoRED.pdf>

De här åtgärderna har använts inom LIFE BTG tidigare och det finns uppföljning gjord, så man vet nu vilka åtgärder som är effektiva, vilka träd man bör satsa på för bästa resultat och var i landskapet det gör mest nytta. Carina tipsade om de filmer som tagits fram inom LIFE BTG, de visar hantverket med att genomföra veteranisering: [Filmer - Life Bridging the Gap](#)

Stopp 4 Näset

Även här blev det gruppdiskussioner och eftersom området är relativt stort kan man ha sett väldigt olika delar. I bevarandeplanen är det naturtyp 9070, men det är ett omstritt område och det betas inte idag även om intilliggande marker betas. Det finns mycket björk av en och samma generation och även mycket hassel. Det fanns också många äldre träd, av flera trädslag som är i ett akut behov av mer ljus. Det finns inte någon ekföryngring eftersom det är ett så tätt trädskikt

Här var det mer splittrat vad man tyckte om 9070 respektive 9020. De flesta verkade tycka att brynen mot de öppna strandängarna var naturtyp 9070 med behov av restaurering medan speciellt den södra delen var av mer lundkaraktär. Artdatabanken tyckte att delar med vidkroniga ekar var 9070, medan andra delar med mer lundkaraktär och lundväxter är naturtyp 9020.

Flertalet verkade tycka att det skulle vara positivt för naturvärdena om stängslet kunde flyttas så att åtminstone kanterna mot öppna strandängar kunde betas. Många verkade också tycka att det egentligen vore bra att beta hela området även om inte alla delar huggs och röjs.

Jonas Hedin berättade kortfattat om den strategi för skötsel av skyddad natur som tagits fram i bred samverkan med sektorsmyndigheter och sakägarorganisationer. Strategin kommer inom några veckor att fastställas och publiceras.

Summering: I det här området hittade vi till slut både 9070 och 9020! Även om vi under vårt korta besök inte kunde rita in exakta gränser mellan naturtyperna på en karta, så var det ändå en bra samstämmighet runt att vi bör beskriva mer än ett slags naturvärden när man gör en ny skötselplan/bevarandeplan.

Dag 2, 17:e oktober

Plats: Bellevue-Laggartorp

Tema för dagen var genomförande av restaurering inklusive diskussion om målbilder för restaureringen, möjlighet till miljöersättning och hur vi skapar ekosystemtjänster.

Deltagare:

LST Östergötland: Anneli Lundgren (Projektledare LIFE RestoRED), Carina Greiff (Bitr projektledare), Filip Olsson (GIS-analytiker), Marcelle Johansson

LST Stockholm: Kristoffer Stighäll, Karin Joelsson

LST Blekinge: Jonas Warhammar, Maria Strand

LST Kalmar: Charlotta Larsson, Jonas Hedin, Josefin Östangård, Eric Lundén, Johan Thorsén.

LST Kronoberg: Ellen Flygare, Karin Näslund.

LST Skåne: Maria Sandell, Alexander Regner.

LST Sörmland: Sari Roponen, Karl-Joel Sundholm

Denna dag tittade vi på ett större sammanhängande område (vid Bellevue-Laggartorp) som ska restaureras inom LRR. Den södra delen med grov ek och tall är naturtyp 9070 medan resterande delar inte har någon utpekad naturtyp. Förvaltare av reservatet är Statens Fastighetsverk och Johan Njunjes därifrån skulle varit med på dagen, men var tyvärr sjuk.

Den södra delen är klassad som 9070 och här står riktigt maffiga ekar, på en av dessa hittades saffransticka (CR) och oxtungssvamp (NT). Det fanns också gammal tall och asp. På en av asparna nära vägen hittade Jonas H kläckhål av asppraktbagge (NT). På en av lönnarna i allen observerades skumticka (NT). Vid restaurering är det viktigt att tänka på trädslag som kan vara till nytta ett tag, tex lönn och asp. Arter som går på alm och ask kan ju också klara sig bra på lönn så viktigt att spara om det finns värden knutna till ask och alm

Innan vi gick in i området som ska restaureras så blev det en diskussion om Fastighetsverket skötsel av de gamla ekarna som står omgivna av åkrar. Nu kör traktorerna så nära träden de kan och har absolut inget skyddsavstånd! Detta borde påtalas så snart som möjligt till dem. Egentligen borde staten kunna sluta bruka denna mark och i stället återinföra den till slätteräng? Jonas Hedins förslag var en skrivelse från berörda län till Fastighetsverket och departementet.

Stora delar av området som ska restaureras har problem med granbarkborre så denna fråga diskuterades.

Kristoffer har haft ordentlig diskussion med markägaren om hur man ska hantera granarna. Markägaren var först mån om att så mycket av granarna som möjligt skulle bevaras, men med de massiva barkborreangreppen och avsaknad av biologiska värden knutna till gran så har man kommit

överens om att merparten av granarna ska avvecklas inom projektet. Det lämnar en betydligt öppnare trädklädd miljö dominerad av tallar och ekar.

Vi tittade också på en anlagd våtmark där man dämt upp vattnet för högt och skadat värdefulla källmiljöer med hotade arter, genom att permanent lägga dem under vattennivån för våtmarken. Filip berättade om GIS-modelleringar som går att göra enkelt för att hitta rätt vattennivåer.

Vi hade också diskussion om miljöersättningar. Vi ska inte låta miljöersättningarna styra våra restaureringar, men det är viktigt med samverkan och diskussion med personal regionalt som kan stöden. Genom små justeringar av våra åtgärder som inte har någon betydelse för naturvärdena kan göra att markerna kan få ersättning framöver. Det är trots allt så att ersättningarna är väldigt viktiga i de huggna områdena för den fortsatta driften efter att projektet tagit slut.

I LRR är det inlagt att varje län ska ha minst två träffar under projekttiden med sina "lantbruksenheter". Målet är att den första ska vara gjord nu i år, men det verkade inte alla ha klarat av. Det är viktigt att tänka på det till planeringen nästa år i så fall.

Marcelle hade också ett tips. Länen har ju nu fått väldigt mycket medel till rådgivning. Marcelle och en rådgivarkollega kommer därför att anordna en kurs i ett skyddat område. Marcelles tid för detta betalas av rådgivarmedel och de får förhoppningsvis en bra och välbesökt utbildning

Vi avslutande fältbesöket med en gruppdiskussion om hur man ska skapa död ved och gynna pollinatörer när man genomför projektåtgärderna.

Ett axplock av gruppernas förslag och idéer:

Aktivt val av betesdjur är till exempel viktigt för att få behålla blommande växter, får gillar att äta örter, kor och hästar betar mindre selektivt och fler blommande örter blir kvar. Om man vill bekämpa sly så är getter bra på att äta vedartad vegetation och de äter inte upp alla blommande örter på samma sätt som får gör.

I den ekdominerade delen av övningsområdet ville många spara merparten av ekarna vid avverkning för att kunna jobba med de överflödiga träden som död ved/veteranisering.

I den grandominerade delen ville man avverka och ta ut träden. Här nämndes att man kunde genomföra markstörning i samband med avverkning för att gynna marklevande insekter.

Det kom upp idéer om att plantera in lokala plantor av blommande buskar för att öka nektarkällan, men det kan vara så att buskar kommer naturligt i den här trakten, det skiljer mycket mellan olika delar av Sverige om buskskikt kommer spontant eller inte. Det kan behöva betesfredning om de små plantorna ska växa till sig nu när området ska betas. Betesfredning kan tex fixas genom att lägga ris från avverkning runt de unga plantorna, man kan också bygga snygga risstaket – fördelen gentemot traditionell stängsling är att materialet finns på plats gratis, och det behövs inte någon arbetsinsats efter projekttiden eftersom det murknar av sig självt och inget skadligt stängselmaterial blir kvar.

Gräsbränning är ett sätt att få bort tjocka förnalager, vilket gynnar insekter och sätter i gång fröbank. En varning – det finns örnbräken i området och den är brandgynnad! Kräver eftertanke innan man väljer bränning som åtgärd.

